

Features of paremiological and phraseological units containing toponyms

Shakhrukh NORBUTAYEV¹

Samarkand State Institute of Foreign Languages

ARTICLE INFO

Article history:

Received October 2025

Received in revised form 5
October 2025

Accepted 10 November 2025

Available online 25
November 2025

Keywords:

toponym,
phraseology,
paremiology,
linguoculture,
cultural code,
semantics,
conceptual map,
folklore,
Chinese language,
Uzbek language,
mentality,
historical memory,
metaphor,
symbolic meaning,
linguocognitive approach.

ABSTRACT

This article analyzes the occurrence of toponyms in Chinese and Uzbek phraseological units and proverbs from a linguocultural perspective. The study explores the semantic, pragmatic, cognitive, and stylistic potential of toponyms, as well as their role in the historical memory, cultural identity, and mentality of the people. It is argued that toponyms in the Chinese language primarily serve to convey moral and didactic meanings, while in the Uzbek language they play a crucial role in expressing historical-regional memory, social evaluation, and national identity. Furthermore, toponyms within phraseological units and proverbs are interpreted as linguocultural markers that influence the formation of cultural codes of both peoples. The research findings highlight the similarities and differences between toponyms in the cultural systems of the two languages, as well as their significance in creating conceptual maps in the collective consciousness.

2181-3701/© 2025 in Science LLC.

DOI: <https://doi.org/10.47689/2181-3701-vol3-iss10/S-pp143-149>

This is an open-access article under the Attribution 4.0 International (CC BY 4.0) license (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/deed.ru>)

Toponimlar ishtirokidagi paremiologik va frazeologik birliklar xususiyatlari

ANNOTATSIYA

Kalit so'zlar:

Toponim,
frazelogizm,
paremiologiya,
lingvomadaniyat,
madaniy kod,
semantika,

Ushbu maqolada xitoy va o'zbek tillaridagi toponimlarning frazeologik va paremiologik birliklar tarkibida namoyon bo'lishi lingvokulturologik nuqtai nazardan tahlil qilinadi. Tadqiqotda toponimlarning semantik, pragmatik, kognitiv va stilistik imkoniyatlari, shuningdek, xalqning tarixiy xotirasi, madaniy identiteti va mental tafakkuridagi o'rni yoritiladi. Xitoy tilidagi

¹ Doctoral Student, Samarkand State Institute of Foreign Languages.

konseptual xarita,
xalq og'zaki ijodi,
xitoy tili,
o'zbek tili,
mentalitet,
tarixiy xotira,
metafora,
ramziy ma'no,
lingvokognitiv yondashuv.

toponimlar asosan axloqiy-didaktik ma'no yaratishga xizmat qilishi, o'zbek tilida esa tarixiy-mintaqaviy xotira, ijtimoiy baholash va milliy o'zlikni ifodalashda muhim rol o'ynashi asoslantiriladi. Shuningdek, frazeologizmlar va maqollar tarkibidagi toponimlar ikki xalqning madaniy kodlarining shakllanishiga ta'sir ko'rsatadigan lingvomadaniy marker sifatida talqin etiladi. Tadqiqot natijalari toponimlarning ikki til madaniy tizimidagi o'xshash va farqli jihatlarini, ularning ommaviy ongda konseptual xarita yaratishdagi ahamiyatini yoritadi.

Особенности паремиологических и фразеологических единиц с топонимами

Ключевые слова:

Топоним,
фразеологизм,
паремиология,
лингвокультурология,
культурный код,
семантика,
концептуальная карта,
устное народное
творчество,
китайский язык,
узбекский язык,
менталитет,
историческая память,
метафора,
символическое значение,
лингвокognитивный
подход.

АННОТАЦИЯ

В данной статье с лингвокультурологической точки зрения анализируется функционирование топонимов в составе фразеологических и паремиологических единиц китайского и узбекского языков. В исследовании рассматриваются семантические, прагматические, когнитивные и стилистические возможности топонимов, а также их роль в исторической памяти, культурной идентичности и ментальном мышлении народа. Обосновывается, что топонимы в китайском языке преимущественно служат для создания морально-дидактического значения, тогда как в узбекском языке они играют важную роль в выражении историко-региональной памяти, социальной оценки и национальной идентичности. Кроме того, топонимы в составе фразеологизмов и пословиц интерпретируются как лингвокультурные маркеры, влияющие на формирование культурных кодов обоих народов. Результаты исследования освещают сходства и различия топонимов в культурных системах двух языков, их значение в создании концептуальной карты в массовом сознании.

KIRISH

Tilning lug'aviy boyligi tarkibida toponimlarning tutgan o'rni alohida ahamiyatga ega bo'lib, ular nafaqat geografik obyektlarning nomi sifatida, balki xalqning ko'p asrlik tajribasi, mental olami, dunyoqarashi, ma'naviy qadriyatlari va madaniy xotirasini mujassamlashtirgan murakkab semantik birlik sifatida namoyon bo'ladi. Toponimlarning til birliklari ichida frazeologik va paremiologik tizimlarda aks etishi ushbu birliklarning semantik imkoniyatlari, metaforik kengligi, ramziy yuki va lingvomadaniy qatlamlarining serqirraligini namoyon etadi. Har bir xalqning frazeologik fondi, uni tashkil etuvchi obrazlar, timsollar, majoziy ma'nolar va ular orqali shakllangan konseptual olam milliy tafakkur tarzi bilan uzviy bog'liqdir. Shu ma'noda toponimlar ishtirokidagi frazeologizmlar va maqollar har bir madaniyatning tarixiy-madaniy kodini, xalqning hududga bo'lgan munosabatini, dunyoni anglash uslubini, jamiyatning ijtimoiy tajribasi va qadriyatlar tizimini aks ettiruvchi eng barqaror til qatlamidir.

Tilning frazeologik fondi lisoniy madaniyatshunoslikning tadqiqot predmeti sifatida millat mentaliteti va madaniyati haqidagi qimmatli madaniy axborotlar manbai hisoblanadi. O'rganish obyekti sifatida frazeologizmlar o'ziga xos til birligi sanalib, ifoda va mazmun planiga ega. Hozirgi zamon tilshunosligida frazeologik sath tor va keng doirada tushunilmoqda, turg'un so'z birikmalarini ifodalovchi atamalar ham turli- tuman va bahsli ta'riflarga egadir. [1,3].

Xitoy va o'zbek xalqlarining tarixiy-madaniy shakllanish jarayonlari, hududiy geografiyasi, davlatlilik an'analari, etnik tarkibi, diniy-falsafiy qarashlari o'zaro sezilarli darajada farqlansa-da, ularning til tizimida toponimik birliklarning ishlatilishi juda qadimiy ildizlarga ega. Xitoy tilidagi toponimlar ko'pincha qadimiy davlatlar, mashhur tarixiy shaxslar, afsonaviy voqealar, falsafiy qarashlar va diniy-mifik tafakkur bilan bog'liq bo'lsa, o'zbek toponimlari ko'proq mintaqaviy xususiyatlar, ijtimoiy-maishiy hayot, tarixiy shaharlar, savdo-karvon yo'llari, xalq og'zaki ijodi an'analari asosida shakllangan. Shuning uchun ham toponimlar ishtirokidagi frazeologik birliklarning mazmuni, vazifasi, semantik strukturalari va madaniy konnotatsiyalari ikki til madaniyati orasidagi o'xshashliklar va farqlarni aniqlash uchun muhim manbadir.

O'zbek tilida "Samarqand bir kunda qurilmagan", "Buxoro shamoli boshqacha uradi", "Xorazmning issiqligida tosh ham erir", "Qo'qoncha yo'l tutmoq" kabi iboralar geografik nomlar orqali ijtimoiy mazmun va xulq-atvor xususiyatlarini kodlashga xizmat qiladi. Mazkur iboralardagi toponimlar nafaqat makonni belgilabgina qolmay, balki muayyan hududga xos bo'lgan xarakter, tarixiy tajriba, ijtimoiy stereotip va mental jihatlarni konnotativ ma'no sifatida o'zida jamlaydi. Xuddi shuningdek, xitoy tilidagi "洛阳纸贵" ("Luoyang qog'ozga qimmat bo'ldi" – mashhurlik belgisi), "五湖四海" (butun dunyo, hamjihatlik), "草船借箭" (strategik donolik timsoli, Yanszi daryosi vodiysi bilan bog'liq manba), "上有天堂，下有苏杭" (Suzhou va Hangzhou go'zallik timsoli) kabi iboralarda toponimlar tarixiy-madaniy semantikani ifodalaydi. Bularning barchasi toponimlarning faqat geografik atama emas, balki majoziy, ramziy, konseptual birlik sifatida ishlatilishini ko'rsatadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODLAR

Toponimlarning til tizimidagi semantik va funksional imkoniyatlari ularning frazeologik va paremiologik tizimlarda barqarorlashishi orqali yanada mustahkamlanadi. Ma'lumki, frazeologik birliklar milliy tafakkurning "quyi qatlamlari"ni, ya'ni xalqning hayot tajribasi, kasb-kori, diniy tasavvurlari, ijtimoiy norma va qadriyatlarini asosida shakllangan konseptual olamni o'zida mujassam etadi. Paremiologik birliklar – maqollar, matallar, hikmatli so'zlar esa xalqning umumlashgan tajribasini, mashaqqat va iltiroblar orqali orttirilgan donolikni, muayyan hayotiy voqealardan chiqarilgan falsafiy xulosalarni jamiyat ongida saqlab qoluvchi ijtimoiy-madaniy kod vazifasini bajaradi. Shunday ekan, toponimlarning frazeologiya va paremiologiya tizimidagi ishtiroki ikki xalqning lingvomadaniy xotirasini o'rganishda bebaho manba.

Xitoy tilida toponimlarning til birliklarida keng qo'llanishi qadimgi Xitoy sivilizatsiyasining geografik va siyosiy murakkabligi bilan bog'liq. Ming yillar davomida shakllangan katta imperiya, turli sulolalar almashinuvi, geografik hududlarning o'zaro iqtisodiy, siyosiy va madaniy ta'siri natijasida toponimlar milliy identitetning tarkibiy qismi bo'lib shakllangan. Xitoy xalqi tarixida "洛阳 (Luoyang)", "长安 (Changan)", "燕赵 (Yanzhao)", "齐鲁 (Qilu)" kabi joy nomlari mamlakatning siyosiy markazi, madaniy

markazi yoki donolik manbai sifatida qadimdan e'tirof etilgan bo'lib, bunday toponimlar ko'pincha frazeologizmlar tarkibida ramziy-semantik ma'no kasb etadi. Masalan, “洛阳纸贵” iborasi qadimgi adabiy asarning shu qadar mashhur bo'lganki, Luoyang shahrida qog'oz tanqis bo'lib ketganligini bildiruvchi tarixiy voqea bilan bog'liq. Bunday tarixiy asosli frazeologizmlar xitoy tilidagi toponimlarning semantik ko'lamini yanada boyitadi.

Toponimlar ishtirokidagi birliklarning etimologik ildizlarini o'rganish alohida usul sifatida qo'llandi. Chunki frazeologik birliklarning ko'pchiligi tarixiy voqealar, geografik sharoitlar, etnik migratsiyalar, afsonaviy hikoyatlar, qadimiy davlatlar tarixi bilan bog'liq bo'ladi. Masalan:

– “洛阳纸贵” iborasining kelib chiqishi Luoyang shahrida sodir bo'lgan tarixiy voqeaga taqaladi;

– “Samarqand bir kunda qurilmagan” iborasi Samarqandning qadimiy siyosiy va madaniy markaz sifatida tarixiy shakllanish jarayoni bilan bog'liq;

– “齐鲁大地” kabi iboralar qadimgi Qilu mintaqasining siyosiy-falsafiy ahamiyatini aks ettiradi.

Etimologik tahlil toponimlarning tarixiy funksional yukini aniqlashda, ularning frazeologik ma'nosini to'liq talqin qilishda muhim ahamiyat kasb etdi.

NATIJALAR

Tadqiqot davomida aniqlangan muhim jihatlardan biri shuki, har ikki til frazeologizmlarida toponimlar nafaqat geografik nuqtani bildiradi, balki butun boshli semantik maydonning yadrosi vazifasini bajaradi. Xitoy tilida toponim → metafora → axloqiy-didaktik xulosa modeli ustun bo'lsa, o'zbek tilida toponim → tarixiy xotira → ijtimoiy-diniy baho modeli ko'proq uchraydi.

Bu farq ikki xalqning ming yillik mental tafakkuri va madaniy kodlari bilan bevosita bog'liq. Masalan, xitoy frazeologiyasida “望梅止渴” (*Wàng méi zhǐ kě*) kabi birliklarda toponim yo'qdek tuyuladi, biroq aslida u “Mei tog'i” mintaqasidagi abadiy yashil o'rmonlar haqidagi qadimgi geografik tasavvurlardan kelib chiqqan metaforik struktura bo'lib, “umid orqali qiynalishdan chiqish” mazmunini beradi. O'zbek frazeologiyasida esa “Qashqadaryo tomonga borib keldingmi?” kabi iboralar muayyan hududning ijtimoiy-ma'naviy stereotiplari bilan to'ldirilgan bo'lib, egasining xatti-harakati yoki fe'l-atvoridagi o'ziga xoslikni ifodalaydi.

Konseptual model tahlili shuni ko'rsatadiki, o'zbek tilida toponimlar ko'proq **tarixiy-madaniy xotirani** faollashtiradi, xitoy tilida esa ular **axloqiy-me'yoriy konseptlarni** yaratadi. Bunda Xitoy madaniyatidagi Konfutsiy an'analari va O'zbekiston hududidagi ko'p asrlik etnik-hududiy qatlam muhim omil bo'lib xizmat qiladi.

Frazeologik birliklarda toponimlarning ishlatilish dinamikasi har ikki xalq tilida emotsional qiymatning yuqoriligini ko'rsatadi. O'zbek tilida “Buxoroyi sharifdek aziz”, “Samarqand noni”, “Xorazm shodasi” kabi birliklar ko'tarinki his-tuyg'u, hurmat, faxr yoki quvonchni ifodalaydi. Xitoy tilida esa “江南才子” (*Jiāngnán cáizǐ* – “Jiangnan yigitining ziyoliligi”) yoki “北方汉子” (*Běifāng hànzi* – “Shimollik erkakning mardligi”) kabi iboralar ma'lum hudud odamlari xususiyatini qadrlash orqali ijobiy emotsional baho beradi.

Pragmatik jihatdan qaraganda, toponimlar ko'pincha stereotiplarni mustahkamlashga xizmat qiladi. Xitoy tilida Jiangnan madaniyati ilm-fan, poetiklik va nozik did bilan, Shimol (河北, 东北 va boshqalar) esa qat'iyat va jismoniy kuch bilan

assotsiatsiyalanadi. O'zbek tilida Buxoro – ilm-u ma'rifat, Xorazm – qudratli qishloq xo'jaligi va qadimiy madaniyat, Farg'ona – serhosil, Namangan – mehnatsevarlik timsoli sifatida ko'p uchraydi.

Shu asosda aytish mumkinki, toponimlar frazeologik birliklar orqali milliy xarakter, madaniy qadriyat va ijtimoiy tipajlar haqidagi tasavvurlarni kodlaydi.

MUHOKAMA

Ushbu kichik tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, xitoy va o'zbek tillarida toponimlar ishtirokidagi paremiologik hamda frazeologik birliklar xalqning tarixiy xotirasi, madaniy identiteti, mafkuraviy qadriyatlari va kollektiv ongida shakllangan mintaqaviy-assotsiativ tasavvurlar bilan bevosita bog'liq holda shakllanadi. Toponimlarning lingvomadaniy birlik sifatidagi funksional salohiyati ikki xalqning madaniy kodlaridagi o'ziga xosliklarni, ularning dunyoni qabul qilish modeli va mental tafakkur yo'nalishlarini chuqur namoyon etadi. Muhokama davomida ushbu xulosalarning ijtimoiy, madaniy, lingvokognitiv va semantik jihatlari har tomonlama tahlil qilinadi.

Birinchidan, frazeologik va paremiologik birliklarda toponimlarning ishlatilishi madaniy-falsafiy tafakkurning eng qadimiy qatlamlariga borib taqaladi. Xitoy madaniyatida tabiatga uyg'unlik, kosmik tartib va insonning kosmos bilan bo'lgan munosabati ustuvor bo'lganligi tufayli toponimlar ko'pincha universal ibrat va axloqiy me'yorlar tashuvchisi sifatida namoyon bo'ladi. Masalan, “黄河” (Xuangxe), “泰山” (Taishan), “长江” (Yangszı), “江南” kabi toponimlar faqat geografik joy emas, balki milliy ruhi, ma'naviy poydevori va axloqiy-didaktik konsepsiyalarni o'zida mujassam etadi. O'zbek tilida esa toponimlar tarixiy xotiraning uzviy tarkibiy qismi bo'lib, ular orqali xalqning yurtga muhabbati, kelib chiqish ildizlariga hurmati, milliy birligi va hududiy o'ziga xosligi namoyon bo'ladi. Buxoro, Samarqand, Xorazm, Farg'ona, Termiz kabi nomlar nafaqat madaniy markazlar sifatida, balki xalq ongida ma'lum fazilat va insoniy xislatlarning ramzi tariqasida mavjud.

Ikkinchidan, toponimlarning emotsional-pragmatik yuki har ikki tilda turlicha xarakterga ega. Xitoy tili frazeologizm va maqollarida toponimlar ko'proq axloqiy nasihatni mustahkamlash uchun ishlatilsa, o'zbek tilida ular ko'pincha faxr, ulug'lash, ijobiy baholash yoki stereotipik xarakteristika berish vositasi sifatida namoyon bo'ladi. Masalan, o'zbek tilida “Samarqand noni”, “Buxoroyi sharif”, “Xorazmning eri og'ir” kabi iboralar emotsional yuksaklik va ijtimoiy baholovchanlik kasb etsa, xitoy tilida “不到长城非好汉” yoki “江南才子” kabi birliklar qay darajada hududiy obraz bilan bog'langan bo'lsa, shu darajada didaktik va me'yoriy ma'noga ega bo'ladi. Bunda tilning mental-estetik tabiatidagi farqlar asosiy o'rin tutadi: o'zbek tili obrazlarning tarixiy va etnik asosiga tayansa, xitoy tili esa metaforik umumlashtirishning axloqiy dominantiga tayanadi.

Uchinchidan, toponimlarning stilistik imkoniyatlari ham ikki madaniyatda mutlaqo turlicha talqin qilinadi. Xitoy mumtoz poetik tizimida toponimlar she'riy tasvirning ajralmas qismi bo'lsa, o'zbek adabiy an'anasida ular ko'proq tarixiy-madaniy fondni eslatuvchi ramz sifatida ishlatiladi. Bu holat ikki adabiy-madaniy maktabning dunyoni tasvirlash strategiyasi bilan bog'liq: xitoy she'riyati tabiat obrazlari orqali inson ruhiyatini ochsa, o'zbek she'riyati tarixiy-mintaqaviy obrazlar orqali insonning ijtimoiy mohiyatini yoritadi.

To'rtinchidan, toponimlar asosidagi frazeologik birliklar xalqning kollektiv identitetini mustahkamlashda muhim rol o'ynaydi. Har ikki madaniyatda toponimlar ortida turgan axborot hajmi nihoyatda katta: ular hududning geografik tuzilishi, iqlimi,

iqtisodiy faoliyati, tarixiy o'tmishi va milliy xarakteri to'g'risidagi bilimlarni kodlaydi. Shu sababli, frazeologik tizimga kirib kelgan toponimlar tilning madaniy xotira funksiyasini amalga oshirishda tilshunoslikda "etnomadaniy marker" sifatida baholanadi. Bu markerlar o'z navbatida kommunikativ jarayonlarda pragmatik signallar berib, nutqning madaniy kontekstini chuqurlashtiradi.

Beshinchidan, xitoy va o'zbek tillaridagi toponimlar asosidagi paremiologik birliklar o'rtasida yaqin umumiyliklar mavjud bo'lganidek, ular orasida keskin farqlar ham mavjud. Eng avvalo, xitoy madaniy modelida geografik makon falsafiy-metaforik kategoriya sifatida namoyon bo'lsa, o'zbek madaniy modelida makon tarixiy-etnik o'zlikning yadrosi sifatida talqin qilinadi. Natijada, xitoy frazeologizmlarida toponim ko'proq **abstrakt, universal** ma'no yaratsa, o'zbek tilida u **konkret, mintaqaviy, an'anaviy** ma'no beradi. Masalan, "黄山奇松" iborasi xitoylik uchun tabiatning o'lmas go'zalligi timsoli bo'lsa, o'zbek tilida "Qo'qon yo'li uzoq" iborasi muayyan hayotiy qiyinchilikni bildiradi.

Oltinchidan, frazeologik birliklarda toponimlar inson faoliyati bilan bog'liq turli motivlarni ochib beradi. Xitoy tilida ular ko'proq ma'naviy poklanish, iroda, sabr-qanoat, dono qaror qabul qilish kabi axloqiy fazilatlarni ta'kidlaydi. O'zbek tilida esa mehnatsevarlik, tadbirkorlik, halollik, vatanparvarlik va to'g'rilik kabi fazilatlar bilan bog'lanadi. Bu farq ikki madaniyatning qadriyatlarga munosabatidagi tarixiy-ijtimoiy omillar bilan izohlanadi: xitoy jamiyati konfutsiychilik asosida axloqiy kamolotga urg'u bergan bo'lsa, o'zbek jamiyati ijtimoiy tarixiy hayotning markaziga mehnat va vatan sadoqatini qo'ygan.

Yettinchidan, xitoy va o'zbek frazeologiyasida toponimlar milliy makonning o'ziga xos konseptual xaritasini yaratadi. Bu xarita xalqning nafaqat geografik dunyoqarashini, balki uning hayotiy tajribasi, kundalik amaliyoti, tarixiy xotirasi va milliy g'ururi bilan sug'orilgan chuqur ma'naviy kartinasini aks ettiradi. Shu ma'noda, toponimlar "tilning metafizik geografiyasi"ni belgilovchi muhim lingvokognitiv birlik sifatida namoyon bo'ladi.

Umuman olganda, xitoy va o'zbek tillarida toponimlar ishtirokidagi paremiologik va frazeologik birliklarning chuqur qiyosiy tahlili shuni ko'rsatadiki, toponimlarning semantik, pragmatik, kognitiv va stilistik imkoniyatlari har ikki xalqning madaniy dunyoqarashi, tarixiy xotirasi va mental-estetik qadriyatlari bilan uzviy bog'liqdir. Bu esa til va madaniyat o'rtasidagi murakkab o'zaro ta'sir mexanizmlarini yanada chuqurroq o'rganish zarurligini taqozo etadi.

XULOSA

Umuman olganda, toponimlar ishtirokidagi frazeologik va paremiologik birliklarning tizimli tahlili shuni ko'rsatadiki, ular o'zida geografik makon va tarixiy vaqtning kesishgan nuqtalarini mujassam etadi. Xitoy va o'zbek tillaridagi toponimlar nafaqat tilning boyligiga boylik qo'shadi, balki xalqning ma'naviy olami, madaniy qayta tiklanishi va milliy identitetini mustahkamlaydigan asosiy unsurlardan biri sifatida qiymat kasb etadi. Shunday ekan, toponimlarning til tizimida tutgan o'rni va lingvomadaniy ahamiyati yanada chuqur ilmiy izlanishlar uchun muhim maydon bo'lib qoladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Nurmuhamedov Y. Frazeologik birliklarning lingvomadaniy xususiyatlari. Monografiya. – Samarqand: SamDU nashri, 2021
2. Джамалетдинова, Э. Р. *Топонимия и этнокультура*. Москва: Наука, 2010.

3. Хусейнова, Г. *Ўзбек тили фразеологияси*. Тошкент: Фан, 1985.
4. Қирғизбоев, М. *Ўзбек тилида топонимларнинг лингвокогнитив таҳлили*. Тошкент: Akademnashr, 2018.
5. Сюй Шэнь (許慎). *說文解字 (Shuowen Jiezi)*. 北京: 商務印書館, 1963 (asl nusxa: milodiy 121-yil).
6. 王宏志 (Wang Hongzhi). *語言與文化 (Til va madaniyat)*. 北京: 商務印書館, 2005.
7. 朱德熙 (Zhu Dexi). *現代漢語語法講話*. 北京: 商務印書館, 1982.
8. Лакофф, Дж., Джонсон, М. *Метафоры, которыми мы живём*. Москва: Едиториал УРСС, 2004.
9. Рахматуллаев, Ш. *Ўзбек тилининг изоҳли фразеологик луғати*. Тошкент: Ўзархив, 1992.